



# Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi (KMÜ EFAD)

*Karamanoğlu Mehmetbey University Journal of Literature Faculty*

E-ISSN: 2667 – 4424

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/efad>



**Tür:** Araştırma Makalesi  
**Kabul Tarihi:** 14 Aralık 2021

**Gönderim Tarihi:** 20 Kasım 2021  
**Yayımlanma Tarihi:** 15 Aralık 2021

**Atf Künyesi:** Mayak, F. (2021). Iskat-I Cenin (Çocuk Düşürme) Meselesi Üzerine Osmanlıca Dergilerde Yazılan Yazılar (1867-1927). *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 4 (2), 356-356.

**DOI:** <https://doi.org/10.47948/efad.1026254>

## ISKAT-I CENİN (ÇOCUK DÜŞÜRME) MESELESİ HAKKINDA OSMANLILCA DERGİLERDE YAZILAN YAZILAR ÜZERİNE BİR İNCELEME (1867-1927)

Faysal MAYAK\*

### Öz

İnsanlığın en eski dönemlerinden itibaren başvurulan çocuk düşürme eylemine Osmanlı Devleti'nde de hemen her dönemde rastlanmıştır. Nüfus olgusunun devletlerin güçlenmesi ve varlıklarını devam ettirmesi için önem kazanmaya başlamasından sonra çocuk düşürme olaylarına daha titiz tavırlarla yaklaşılmıştır. Osmanlı Devleti için de gerek inanç açısından gerek nüfus ve ekonomi perspektifinden çocuk düşürme meselesi ciddiyle ele alınmış ve bu eylemin önlenmesi için çeşitli tedbirler yürürlüğe konmuştur. Özellikle matbaanın günlük hayata girmesi ve gazete ile dergi yayıncılığının başlaması, basının ıskat-ı cenin konusunda halkı aydınlatmak amacıyla kullanılmasını sağlamıştır. Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra da Türk toplumu arasında çocuk düşürme hadiselerinin devam etmesi bu dönemde de devleti tedbirler almaya itmiştir. Öte yandan dinamik ve taze bir nüfusa gereksinim duyan yeni devlet, gazete ve dergiler vasıtasıyla halkı çocuk düşürmenin çeşitli zararları konusunda uyarmaya çalışmıştır. Osmanlı Devleti'nde Sultan Abdülaziz, Sultan II. Abdülhamid ve II. Meşrutiyet dönemlerinde yayımlanan dergilere ek olarak Erken Cumhuriyet döneminin başlarında çıkan dergilerde ıskat-ı cenin konusuna temas edilerek halkın bu meselede davranışsal değişimine katkı sağlamak amaçlanmıştır. Bahsi geçen zaman aralığında çıkan Osmanlıca dergilerde, çocuk düşürme olayları, dini, ahlaki, ekonomik, psiko-sosyal, hukuki ve vicdani yönleriyle incelenmiş, bu alışkanlığı sürdürmenin bireylere ve topluma ne gibi zararları olacağı anlatılmaya çalışılmıştır. Mesele kimi zaman duygusal tepkiler ortaya konarak, çocuğunu bilerek düşüren annelere beddua tarzında sitemler dile getirilerek aktarılmışken kimi zaman bilimsel istatistikî veriler üzerinden somut delillerle değerlendirilmiştir. Bu çalışmanın amacı; Osmanlı Devleti'nde Sultan Abdülaziz döneminden başlayarak Erken Cumhuriyet dönemine kadar devam eden süreçte Osmanlıca olarak yayımlanan dergilerde ıskat-ı cenin olayının hangi açılardan ele alındığını göstermek, bu olay üzerinden toplumsal davranış alışkanlıklarına dair tespitlerde bulunmaktır. Buna ek olarak, söz konusu dergilerde çocuk düşürmeyi önlemeye yönelik ortaya konan öneriler üzerinden dönemin sosyal atmosferine ışık tutmak amaçlanmıştır.

**Anahtar Kelimeler:** Çocuk düşürme, Osmanlı Devleti, Erken Cumhuriyet, Dergi, Toplum.

### A Review on the Articles Written in Ottoman Magazines about the Issue of Iskat-ı Cenin (Abortion) (1867-1927)

#### Abstract

The practice of abortion, which has been documented since the earliest periods of civilization, was encountered in almost every period of the Ottoman Empire. After the issue of population began to gain importance for the strengthening of states and their continued existence, abortion cases were approached with more meticulous attitudes. For the Ottoman Empire, the issue of abortion was taken seriously from the perspective of religious belief, population, and economy, and various measures

\* Dr, Milli Eğitim Bakanlığı, Antalya Lisesi, Tarih Öğretmeni, Antalya/Türkiye. E-Posta: [faysalmayak@hotmail.com](mailto:faysalmayak@hotmail.com),  
Orcid: <https://orcid.org/0000-0002-0048-0273>.

were put into effect to prevent this action. In particular, the introduction of the printing press and the start of publishing newspapers and magazines enabled the press to be used to enlighten the public on the issue of *iskat-ı cenin*. After the establishment of the Republic of Turkey, the continued use of abortion in Turkish society pushed the state to take measures in this period as well. The new state, which needed a dynamic and fresh population, tried to warn the public about the various harms of abortion through newspapers and magazines. In the Ottoman Empire, Sultan Abdulaziz and Sultan Abdulhamid II used magazines published during the early Republic and during the Second Constitutional Period in an effort to contribute to the behavioral change of the people in this issue by touching on the subject of abortion. In these magazines, abortion was examined in terms of its religious, moral, economic, psycho-social, legal, and conscientious aspects, and attempts were made to explain what kind of harms could occur to individuals and societies were this practice to continue. While the issue was sometimes conveyed by expressing emotional reactions and cursing mothers who deliberately miscarried their children, other times it was evaluated with concrete evidence based on scientific statistical data. The aim of this study, is to examine articles related to abortion published in Ottoman Turkish from the period of Sultan Abdulaziz and continuing until the Early Republic period and to make determinations about the habits of social behavior through this event. A further aim is to shed light on the social atmosphere of the period through the suggestions put forward to prevent abortion in the aforementioned magazines.

**Keywords:** Abortion, Ottoman State, Early Republic, Journal, Society.

## Giriş

Cenin kelimesi, cenn kökünden türemiştir ve örtmek, gizlenmek anlamına gelmektedir. Sözlükteki karşılığı ise “gizli olan şey” ya da “ana karnındaki çocuk” biçimindedir. Çocuk daha dünyaya gelmediği ve bu süreçte ana karnında saklandığı için cenin denmiştir. Kuran ayetlerinde veya hadis-i şeriflerde de bu anlamda kullanılmıştır (Uzunpostacı, 1993: 369). Çocuk düşürme eylemi tarihin en eski dönemlerinden itibaren insan toplulukları arasında sık sık görülmüştür. Çocukların doğduktan sonra bazı toplumlarda her ne kadar kurban edildikleri görülmüşse de ana karnındaki çocuğun düşürülmesine sıcak bakılmamıştır. Hinduizm inancında çocuk düşürmek yasaklanmış ve bunu yapan anneler kastın dışına atılmıştır. Benzer biçimde Budistler ve Zerdüştler arasında da çocuk düşürmek yasaktır. Eski Yunan toplumu ise bu konuda istisna teşkil etmiş, aile fertlerinin sayısını sınırlı tutmak amacıyla çocuk düşürülmesine yasak getirmemiştir. Yahudilikte ve Hıristiyanlıkta dahi çocuğun *iskat* edilmesi doğru bir davranış olarak kabul edilmemiştir (Harman, 1993: 363-364).

Birçok toplumda çocuk düşürme fiili suç olarak kabul edildiğinden, bunu yapanlar ya da yapılmasına yardım edenler ölüm başta olmak üzere ağır cezalara çarptırılmış, hapis, para ya da kürek gibi müeyyidelerle karşı karşıya bırakılmıştır. Bu durum özellikle 18. yüzyıldan itibaren değişmiş ve dönemin filozofları çocuk düşürme için verilen abartılı cezaları eleştirmiştir. Ölüm cezasının verilmesini çok sert bularak bunun hafifletilmesi gerektiği yönünde görüş bildirmişlerdir. 20. yüzyılda yaşanan iki büyük dünya savaşı ve bunlarda ciddi oranda yaşanan ölümler, nüfus politikaları açısından çocuk düşürmeyi yeniden gündeme getirmiş ve söz konusu fiilin azalması için tedbirler alınması yoluna gidilmiştir (Dönmezer, 1984: 4-5).

Cenin düşürülmesi meselesi İslam hukukçuları arasında ihtilafli bir konu olarak kalmıştır. Çoğunluğu oluşturan bir gruba göre, hamileliğin hiçbir aşamasında geçerli bir sağlık sebebi olmaksızın keyfi biçimde çocuk düşürmenin kabul edilmesi mümkün değildir. Cenin nihayetinde Allah tarafından yaratılmıştır ve onun hayatına başka bir insan eliyle son verilmesi caiz değildir. Sayısı daha az olmakla beraber diğer gruba göre, hamileliğin ilk zamanlarında cenin *iskat* etmek haram değildir. Bu grupta yer alanların kimisine göre çocuk düşürmek mekruh kimisine göre de mubahtır. Bu konuda farklı görüşlerin ortaya çıkma nedeni, meseleyle ilgili doğrudan nass bulunmaması ve mezhep imamlarının konuya ait görüşlerinin aktarılmamış olmasıdır. O dönemde ceninle ilgili tıbbi bilgilerin azlığı da konuya ait içtihatlarla belirleyici bir etmen olmuştur (Çeker, 1993: 364). Osmanlı Devleti’nde ise 1858 tarihinde hazırlanan Ceza Kanunnamesine kadar *iskat-ı cenin* meselesi genel İslam Hukuku çerçevesinde ele alınmıştır. Bahsi geçen kanunnamenin 192. ve 193. maddeleri çocuk düşürme konusuna ayrılmış ve İslam ceza hukuku paralelinde hükümler içermiştir (Konan, 2008: 331).

Osmanlı Devleti’nde basın yayın faaliyetlerinin 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren gelişmeye başlamasıyla birlikte gazete ve dergiler halkı aydınlatma ve bilinçlendirme konularında önemli bir

fonksiyon göstermişlerdir. Sosyal meselelerde kamuoyu oluşturma ve toplumsal anlayışta farkındalık yaratma çabalarında söz konusu gazete ve dergiler yönetimin elini güçlendiren araçlar olarak kullanılmıştır. Çocuk düşürme meselesi de kayda değer sosyal bir sorun olarak görüldüğünden bu sorunun çözümüne katkı sağlaması açısından gazete ve dergilerde buna dair yazılar yayımlanmış, farklı yönleriyle ele alınarak toplumun bilgi ve bilinç seviyesi yükseltmek istenmiştir. Bu çalışmanın amacı da, 1867 ile 1927 yılları arasında yayımlanmış olan Osmanlıca dergilerde ıskat-ı cenin meselesinin nasıl ele alındığını göstermek, topluma bu konuda verilmek istenen mesajları ortaya koymak, sorunun psiko-sosyal, ekonomik, sıhhi, hukuki ve dini açıdan gündeme getirilme yöntemini gün yüzüne çıkarmaktır.

## 1. Toplumsal ve Ahlaki Açısından Iskat-ı Cenin

Osmanlıca dergilerde ıskat-ı cenin üzerine yazılan yazı ve makalelerde olayın toplumsal ve ahlaki boyutu üzerinde sıklıkla durulduğu görülmektedir. Herhangi tıbbi bir zorunluluk olmadığı sürece bilerek ve isteyerek çocuk düşürmenin hem ahlaki açıdan yanlış olduğu hem de topluma zarar verdiği vurgusu yapılmıştır. Bu noktada belirtmekte fayda vardır ki, kaleme alınan yazılarda kazara yaşanan ya da hamile kadına yönelik uygulanan şiddet sonucunda yaşanan çocuk düşürmelere değinilmemiş, ailelerin ve daha özelde annelerin kendi arzularıyla yaptıkları çocuk düşürme meseleleri üzerinde durulmuştur.

Çocuk düşürmenin bazı durumlarda zorunlu olabileceği istisnası yazılarda belirtilmiştir. Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane İç Hastalıkları Muavini olan Aziz Bey, *Mecmua-i Fünun* dergisinde yazdığı makalede, rahmin durumundan kaynaklanan özel hallerde çocuğun doğması anne için hayati bir tehlike oluşturacaksa eğer, işinin ehli kimsenin yardımıyla çocuğun düşürülmesine itiraz etmemiştir. Buna karşın isteyerek ve bilerek yapılan çocuk düşürmeleri ciddi biçimde eleştirmiştir (Aziz, Şaban 1283: 189).

Osmanlı toplumunda çocuk düşürmenin yaygın bir uygulama olduğunu belirten Aziz Bey, zengin kesimde daha fazla tercih edildiği bilgisini vermektedir. Ekonomik durumu iyi olan ailelere mensup kadınların sefahate yatkın olduklarından bahisle, çocuk doğurmak ve büyütme külfetinden kurtulmak için çeşitli yöntemler kullanarak hamile kalmadıklarına değinmiştir. Kazara hamile kaldıkları durumlarda ise çocuk düşürme yöntemine hemen başvurmuşlardır. Osmanlı toplum yapısı hakkında da ipuçları veren Aziz Bey, zengin kadınların genellikle bir veya en fazla iki çocuk yapmayı tercih ettiklerini ve bu yola evlilik bağlarını güçlendirmek ve boşanma riskinden uzak durmak için tevessül ettiklerini belirterek (Aziz, Şaban 1283: 190) çocuk düşürmeye yatkınlıklarını bu açıdan değerlendirmiştir. Toplumun yoksul kesimleri ise çocuğa bakmanın ekonomik zorluğu altında ezileceklerini düşünerek çocuk düşürme mecrasına sapsmışlardır. Aziz Bey'e göre toplumda, orta halli ailelerde bulunan kadınlar çocuk düşürme konusunda biraz daha ılımlı hareket etmektedirler (Aziz, Şaban 1283: 190-191).

Toplumsal açıdan çocuk düşürmenin zararlarına da değinen Aziz Bey, konuyu nüfusun azalması çerçevesinde ele almıştır. İstanbul'da ortalama olarak kadınların on beş ile kırk beş yaşları arasında hamile kaldıklarına işaret ederek, şehirdeki Müslüman nüfusun 600 bin olduğu bilgisini vermiştir. Bu nüfusun gebe kalma olasılığı olan 15-45 yaş arası kadın sayısının yaklaşık 150 bin olduğunu belirterek, bunların hayatlarında bir defa çocuk düşürmeleri halinde söz konusu sayıda çocuğun telef olacağını dile getirmiş (Aziz, Şaban 1283: 191-192) ve bu şekilde Müslüman nüfusun az kalacağı endişesini vurgulamıştır. Yine İstanbul'da her ay Müslüman nüfustan 400 kişinin öldüğünü ve otuz yılda toplam vefat sayısının 144 bin olacağını hesaplayarak, çocuk düşürmeyle yaşanan ölümlerin doğal ölümlerden fazla olduğuna dikkat çekmiştir. Buna ek olarak hesabı sadece bir çocuk düşürme üzerinden yaptığını oysaki Müslüman kadınların hayatları boyunca birkaç kez bu fiili gerçekleştirdiklerini hatırlatmıştır. İstanbul'da yaşayan diğer milletlerin kadınları arasında çocuk düşürme olayına nadiren rastlandığı için bunlar nüfusça artışa geçmiştir. Askerlik görevi de Müslüman ahalide olduğu için çocuk düşürmek daha tehlikeli bir boyut kazanmıştır (Aziz, Şaban 1283: 192).

Çocuk düşürme meselesi devletin zayıflama sürecine girip toprak kayıpları yaşamasıyla farklı bir boyut kazanmıştır. Askerlikle mükellef olan Müslüman erkeklerin savaşlarda hayatını kaybederek azalması ve alınan yenilgiler sonucunda toprak kaybedilmesi nüfusun azalmasına yol açmıştır. Bu durum devletin çocuk düşürme konusuna daha fazla eğilmesini zorunlu kılmıştır. Osmanlı Devleti'nde 1830'lu yıllardan itibaren gayrimüslim ahalî lehine nüfusun artmaya başlaması bir yandan Müslümanlar arasında ıskat-ı cenin

uygulamasını azaltma girişimlerine diğer yandan evlenmeyi özendirme adımlarının atılmasına neden olmuştur. Geçim sıkıntısı yüzünden çocuk düşürme yoluna giden aileleri bundan vazgeçirmek için askerlik hizmetinde bulunanlara çok çocuk yapmaları karşılığında maaş bağlanması gibi çözüm önerileri sunulmuştur (Şimşek, 2017: 397). Buna karşın toplumun çocuk düşürme alışkanlığından vazgeçmediği<sup>1</sup> farklı dönemlerde aynı konu üzerinde ve benzer içerikte Osmanlıca dergilerde yazı yazılmış olmasından anlaşılmaktadır.

Osmanlı Devleti'ndeki Müslüman ahalinin sosyolojik yapısının da çocuk düşürme kararları alınmasında etkili olduğu görülmektedir. Her alınan çocuk düşürme kararının annenin şefkat noksanlığından kaynaklanmadığı özellikle gelin olarak gidilen evlerdeki kaynana ve görümce ilişkilerinin de buna sebebiyet verdiği anlaşılmaktadır. Her evde “müdür” gibi davranan kaynana ve görümceler, oğulları veya ağabeyleri evlendiği zaman gelinle çatışmaya girmektedir. Gelinin bir de hamile kalarak çocuk doğurması kocanın ilgisinin yoğun biçimde ona ve çocuğa kaymasına sebebiyet verdiği için bu durum kıskançlık krizlerine yol açmaktadır. Çocuk sayısının artması kocanın karısına ilgisini daha çok artıracığından, her mahallede bulunan nasihatçi kadınların da etkisiyle sofalarda ya da tandır başlarında kurulan kadın sohbet meclislerinde gelinin çocuğu düşürmesi yönünde kararlar verilmiştir (Mecmua-i Ebuzziya, 15 Safer 1298: 346).

Çocuk düşürmenin başka bir sebebi olarak da kocanın çapkınlık yapması gösterilmiştir. Karısının ilgisizliği ve şehvet düşkünlüğü yüzünden kimi erkekler gizlice bir cariye ile birlikte olarak gebe kalmasına yol açmışlardır. Bu durum erkeğin karısı tarafından öğrenilince cariyenin çocuğu düşürmesi için baskı yapılmaya başlanmıştır. Müslüman nüfusun bu şekilde azalmasına sebebiyet verdikleri için çocuk düşüren annelere veya emir vererek çocuk düşürtülmesini sağlayan kayın validelere, kayın pederlere, görümcelere ya da suça ortak olan öteki kimselere Allah'ın onları kahretmesi yönünde beddualar edilerek tepki gösterilmiştir (Mecmua-i Ebuzziya, 15 Safer 1298: 346). Kimi zaman da çocuk düşürme fiilini gayr-ı meşru ilişkiye giren kadınların hamile kalmaları sebebiyle yaptıkları vurgusu Osmanlıca dergilerde kendisine yer bulmuştur. Namuslarını korumayan söz konusu kadınların ilk kabahatlerini örtmek için karınlarındaki cenini ölüme gönderdiklerine değinilmiştir (Ahmed Ziya, 31 Temmuz 1325: 353).

Birinci Dünya Savaşı sonrası Osmanlı İslam toplumunda ıskat-ı cenin vakalarının eksilmeden çoğaldığı anlaşılmaktadır ki *Ceride-i İlmiye* mecmuasında bununla ilgili bir beyanname yayımlanmıştır. Müslüman nüfusun azaldığı noktaya vurgu yaparak başlayan beyanname, fuşsun arttığına, nikâhlanmanın azaldığına, salgın hastalıkların yayıldığına ve ardı ardına savaşların yapıldığına dikkat çekilmiştir. Son zamanlarda birçok farklı yerlerden çocuk düşürmenin aileler arasında yayıldığına dair mektuplar aldıkları bilgisini veren *Ceride-i İlmiye* mecmuası, bu sebeple çocukların hayatlarını, annelerin ise sağlıklarını kaybettiğini belirtmiştir. Bahsi geçen beyanname günahsız bir yavruyu kendi eliyle öldürmesinin şefkatli bir anneye yakışmayacağına temas edilerek, babanın da eşinin bu hareketine rıza göstermesinin affedilemez olduğu yazılmıştır. Bu fiilin gençlik, cahillik ya da tecrübesizliğin etkisiyle ve kötü geleneğe kapılarak yapılmasından ötürü Müslüman ahali uyarılmış hem İslam ümmetinin hem de kendi sağlıklarının selameti için ailelerin çocuk düşürme yoluna gitmemeleri tavsiye edilmiştir (Ceride-i İlmiye, Safer 1338: 1596-1597).

Çocuk düşürme meselesi Cumhuriyetin ilk yıllarında da toplumsal bir sorun olarak halk arasında yaygınlığını sürdürmüştür. Bu dönemde çocuk düşürmek üç temel sebep üzerine oturtulmuştur. Bunlardan ilki geçim sıkıntısı, ikincisi ahlak anlayışının bozulması ve üçüncüsü Batı medeniyetinin ürettiği sefih yaşantıya duyulan özen ve yatkınlıktır. Dar gelirli ailelerin yeni dünyaya gelecek çocuğun ekonomik yönden kendilerini daha da zor duruma düşüreceğini öngörerek ıskat yoluna gittikleri tespiti yapılmıştır (Erzurumlu Ömer Nasuhi, 14 Şubat 1924: 243).

Toplum içinde bazı kadınlar cehalet ve saflık eseri olarak kötü niyetli insanların etkisiyle hamile kalmışlar ve bunun çevre tarafından duyulmaması için çocuğu düşürmeyi tercih etmişlerdir. Fuhuş yapmayı kendine meslek edinmiş olan kadınlar ise hareket özgürlükleri kısıtlanmasın diye çocuk düşürmüşlerdir.

<sup>1</sup> Osmanlı Devleti'nde çocuk düşürme hadiselerini 17. yüzyılın ortasından 18. yüzyılın ortasına kadar Konya vilayetinde görülen vakalar üzerinden inceleyen kayda değer bir çalışma için bkz. Muşmal-Şahinkaya, 2016: 593-610. Benzer biçimde İstanbul'da 17. yüzyılda görülen çocuk düşürme hadiseleri için bkz. Kılınç, 2018: 31-84.



Başka ülkelerde gayri meşru yollarla dünyaya gelen çocukların bakımını üstlenen kurumlar oluşturulduğu<sup>2</sup> için buralarda çocuk düşürme olayları az yaşanmıştır; ancak bahsi geçen kurumların olmadığı ülkelerde ıskat-ı cenine sıklıkla lüzum görülmüştür. Bu sebepten ötürü fuhşun yasaklanması talebi dile getirilmiş ve yapılmadığı sürece çocuk düşürme olaylarının son bulmayacağı endişesi belirtilmiştir. Üzerinde durulan diğer nokta, bazı kadınların gençlik yıllarında güzelliklerini ve vücutlarını korumak için fazla çocuk yapmamasıdır. Ayrıca özgür kalmayı isteyip tüm gün sinemaya, tiyatroya ya da öteki eğlence âlemlerine katılmak istedikleri için anne olmaya sıcak bakmayan kadınlar da olmuştur. Bu anlayışa sahip olan kadınların hiç tereddüt etmeden çocuk düşürdükleri toplumsal bir gerçeklik olarak ortaya konmuştur (Erzurumlu Ömer Nasuhi, 14 Şubat 1924: 244).

## 2. Hukuki Açından Iskat-ı Cenin

Çocuk düşürme hadisesi Osmanlıca mecmualarda hukuki boyutlarıyla da ele alınmıştır. Meselenin İslam hukuku ve ceza hukuku açısından ne gibi yaptırımları olduğu üzerinde durulan yazılar yazılmıştır. Iskat-ı cenin hadiseleri Osmanlı Devleti'nde ciddiye alınan bir konu olmuş ve bu fiilin gerçekleştirilmesini engellemeye yönelik adımlar atılmıştır. Tanzimat Fermanı ilan edilene kadar çocuk düşürme olayları şerî hukuk hükümleriyle değerlendirilmiş, bundan sonra ise söz konusu fiilin suç olduğu kabul edilerek ceza kanunu uyarınca hükme bağlanmıştır (Şimşek ve dig, 2009: 595). Şerî hukukta ıskat-ı cenin meselesi sadece annenin bedenine yapılan bir müdahale olarak değil aynı zamanda anne karnında bulunan canlının yaşam hakkına tecavüz olarak görülmüştür. Bu sebeple ıskat fiili hak ve borç durumu ortaya çıkarmış ve cezai sonuçlar doğurmuştur (Özdemir, 2016: 957). Osmanlıca dergilerde sözü edilen ceza kanunu ise Osmanlı Devleti'nde 1858 yılında yürürlüğe giren ve 1810 Fransa Ceza Kanunu esas alınarak hazırlanan kanundur (Öner, 2013: 2).

Öncelikle belirtmek gerekir ki, hemen hemen bütün Osmanlıca dergilerde ıskat-ı cenin olayı zorunlu sağlık hallerinin dışında, cinayet olarak değerlendirilmiş ve bu fiili gerçekleştiren anneler ağır biçimde eleştirilmiştir. Çocuğu doğduktan kısa süre sonra vefat eden annelerin senelerce göz yaşı dökmelerine karşın daha doğmamış, yüzünü dahi görmedikleri çocuklarını acımasızca düşürmelerini Allah ve Peygamber korkusunun noksanlığına bağlamışlardır. Eleştirinin dozunu biraz daha artırıp hem çocuğunu karnındayken öldürmeyi hem de kendi canını tehlikeye atmayı akreplere ve yılanlara yakışacak bir fiil olarak değerlendirmişlerdir. Kurban kesildiği zaman bunu görmeye yürekleri dayanmayan annelerin, çocuk düşürerek aslında dünyadaki en büyük katilliği yaptıkları belirtilmiştir (Mecmua-i Ebuzziya, 15 Safer 1298: 345).

Osmanlıca dergilerde ıskat-ı cenin hem İslam hukuku hem de ceza hukuku açısından değerlendirilmiştir. Meseleyi İslam hukuku açısından ele alan Erzurumlu Ömer Nasuhi Bey, çocuk düşürmeyi doğrudan cinayet olarak kabul etmiş ve her iki hukukta da ceza müeyyidesinin şart olduğunu belirtmiştir. Fıkıh kitaplarına atıf yaparak, organları ortaya çıkan bir ceninin canlı hükmünde olduğuna işaret etmiştir. Bu yüzden cenini düşürmeyi katillik olarak tanımlamıştır. Fıkıh kitaplarında belirtildiğine göre, sperm kadının rahmine ulaştıktan sonra henüz ruh üflenecek kadar bir süre geçerse bile cenini ıskat etmek caiz değildir. Çünkü sperm rahme ulaşınca kimsenin etkisine ve yardımına muhtaç olmadan ruh sahibi olup hayat bulmaya başlayacağı için canlı olarak kabul edilmiştir. Ceninin ruh bulup can kazanmasından sonra ıskat edilmesi ise katle işaret etmektedir ki cinayet suçu kapsamında değerlendirilmiştir (Erzurumlu Ömer Nasuhi, 14 Şubat 1924: 244).

Ömer Nasuhi Bey çocuk düşürmeyi sadece bireysel etkileri olan bir suç olarak görmemiş sonuçları bakımından tüm toplumu ilgilendiren bir hadise olarak değerlendirmiştir. Düşürülerek hayatına son verilen çocuğun büyüdüğü zaman insanlık için çok faydalı işler yapabileceği ihtimali üzerinde durarak, ölümüne

<sup>2</sup> Bolşevik İhtilali sonrası Rus yönetimi çocuk düşürme konusunda ilginç bir uygulama başlatmıştır. Önceden çocuk düşürmek cezaya tabi olduğundan Rus halkı bunu gizlice ve ehil olmayan insanlar eliyle yapmışlardır. Bu da birçok kadının ya ölmesine ya da ömrünü engelli biçimde sürdürmesine yol açmıştır. Bu uygulamada çocuk düşürüldüğü gibi anneler de ölmüştür ki ıskat olayında iki ölümün yaşanması daha büyük bir tehlike olarak görülmüştür. Bunu engellemek isteyen Bolşevik yönetimi kadınlara çocuk düşürme serbestliği getirmiştir. Bu sayede gizli saklı yollara girmeden sağlıklı ve hijyenik koşullarda çocuklar alınmış ve anne ölümleri yok derecesine indirilmiştir. Çocuğunu ameliyatla aldırın annenin sonradan tekrar hamile kalması ve yeni çocuklar doğurması bu yöntemle olanaklı hale getirilmiştir. Rusya'daki bu durum hakkında yazılan yazı için bkz. Rifat, 1932: 15-27.

sebepe olan kimselerin aynı zamanda tüm toplumun hayatına kastettiği görüşünü savunmuştur. İslam nüfusun çoğalmasına da engel teşkil ettiği için şer'i hukuk çocuk düşürenler hakkında ağır cezalar düzenlemiştir. Bir kadının ilaç içerek, ağır bir şey kaldırarak ya da karnına vurarak kasten çocuk düşürmesi cezaya tabiidir. Şayet çocuk canlı olarak düşer de sonradan vefat ederse kadına hem diyet hem de kefarete yüklenmiştir. Çocuk henüz ruh üflenmeden düşürülür ise annesi yalnız gurre<sup>3</sup> yani diyet-i şer'inin yirmide biri olan beş yüz dirhem gümüş ödemekle mükelleftir. Kadın para cezası olarak diyet ve gurreyi ceninin veresesine vermek zorundadır ve kendisi katil kabul edildiği için bu paradan pay alması söz konusu olmamaktadır (Erzurumlu Ömer Nasuhi, 14 Şubat 1924: 244-245).

İslam hukukuna göre, bir kadın sağlığını korumak için tıbbi zorunluluk gereği olarak ilaç içer de bunun etkisiyle, hamile kaldığı çocuğu gerek canlı gerek ölü biçimde düşürürse bundan ötürü cezaya maruz kalması söz konusu değildir; hatta çocuğa varis olması mümkündür. Zorunlu hallerin dışında yapılan ıskat-1 ceninler cinayet olarak görülmüş ve dinen menedilmiştir. Ömer Nasuhi Bey bunlara ek olarak bir de meseleyi vicdani açıdan çekilen ceza üzerinden değerlendirmiştir. Çocuğu düşüren annenin ya da düşürülmesinde etkili olan kimselerin vicdanen duyacakları rahatsızlıktan bahsetmiştir. Dünyaya gelmeden ahrete gönderilen çocuğun hayalinin gözlerinin önüne geleceğinden bahisle üzüntü ve keder içinde kalarak manevi ceza çekeceklerini yazmıştır (Erzurumlu Ömer Nasuhi, 14 Şubat 1924: 245).

İskat-1 cenin hadisesi ceza hukuku açısından da Osmanlıca dergilerde ele alınan bir konu olmuştur. Şer'i hukuk ile ceza hukuku karşılaştırılarak ıskat-1 cenin fiilinin ne gibi cezai müeyyideye tabi olması gerektiği üzerinde durulmuştur. Çocuk düşürme o dönemin tıp dünyasında üç çeşide ayrılmıştır; bunlardan ilki hamileliğin ilk yirmi gününde yapılan düşürmedir ki sakt-1 beyzi olarak adlandırılmıştır. İkinci çeşit ise hamileliğin ikinci ve üçüncü ayında yapılan çocuk düşürmedir ve buna sakt-1 rüşeymi denmiştir. Üçüncü çeşit de üçüncü aydan yedinci aya kadar olan düşürmedir.<sup>4</sup> Bu da sakt-1 cenin olarak tabir edilmiştir. Osmanlı ceza hukuku bu üç çeşit çocuk düşürmeden ilki olan sakt-1 beyziyi önemli görmemiş ve sadece ıskat-1 cenin ifadesini kullanmıştır. Aynı şekilde rüşeym ile cenini birbirinden ayırmaya gerek görmediğinden, bu konudaki kanun hükmü rüşeym ve cenini kapsayacak şekilde oluşturulmuştur (Ahmed Ziya, 31 Temmuz 1325: 352).

Şer'i hukukta gurre ile cezalandırılması gereken çocuk düşürmede ceninin organlarının oluşmaya başlamış olması şartı vardır. Buna karşın ceza hukuku bu noktayı açık bırakmıştır. Bu sebepten ötürü de organları oluşmamış bir cenin için diyet cezasına hükmedilemeyeceğinden, ıskat-1 cenine sebebiyet veren kimsenin ceza alıp almayacağı sorusunun cevabı müphem kalmıştır. Bunlara ek olarak ceninin ölü ya da canlı olarak düşürülmesi arasında şer'i hukukta büyük bir fark varken ceza kanununda bununla ilgili açık ve kesin hükümler olmadığından hâkimler arasındaki uygulamalarda çeşitli ihtilaflar yaşanmıştır. Çocuk düşürmek şer'i açıdan kötü bir eylem olmasına ve Osmanlı Devleti'nde sayısının artmasına rağmen ceza kanunu ilaç içerek veya başka bir yöntem kullanarak çocuk düşüren annelere bir ceza vermeye gerek duymamıştır. Bunun cezasız kalmasından ötürü<sup>5</sup> de günden güne ıskat-1 ceninin arttığı yönünde bilgiler verilmiştir (Ahmed Ziya, 31 Temmuz 1325: 352-353).

Cenin halindeki bir çocuğun düşürülerek hayatına son verilmesi ile yetişkin bir insanı öldürmek arasında da önemli bir fark olduğu görülmektedir zira cenin kendini koruyacak ve karşı koyacak durumda olmadığı için ölümü daha acımasız bulunmuştur. Avrupa ceza kanunlarında çocuk düşüren "zalim anneler" çeşitli cezalarla karşı karşıya kalmıştır. Osmanlı ceza kanununun kaynağı olan Fransa'da çocuğu bizzat kendi düşüren ya da bu amacı gerçekleştirmek için rıza gösteren kadınlar kürek cezasına müstahak görülmüştür. Buna karşın Osmanlı ceza hukuku hazırlanırken bu durum dikkate alınmamıştır. Kanunun

<sup>3</sup> Gurre kavramının İslam fıkında iki anlamı vardır. Bunlardan ilki, abdestle alakalı iken ikincisi ve daha yaygın olanı, ıskat-1 ceninden ötürü ödenmesi gereken mali tazminat anlamında kullanılanıdır. Hz. Muhammed döneminde iki kadın arasında yapılan kavgada hamile olanın çocuğunu düşürmesi üzerine bir köle veya cariye alınarak tazminat ödenmesi hükmü bizzat Peygamber tarafından verilmiştir. İslam hukukçuları bu hükme yaptıkları yorumlarda, ceninin diyetinin annenin diyetinin onda biri yani beş deve, 50 dinar veya 600 dirhem (Hanefilere göre 500 dirhem) olduğuna kanaat getirmişlerdir. Bu bilgi ve gurrenin detaylı izahı için bkz. Koçak, 1996: 211.

<sup>4</sup> Çocuk düşürme konusunda her ne kadar İslam âlimleri arasında bazı görüş ayrılıkları olmuşsa da cenini öldürmek bir cana kıymak şeklinde değerlendirilmiş ve suç sayılmıştır. Genel çerçevede hamileliğin dördüncü ayından itibaren yani yüz yirmi günlük sürenin sonunda zorunlu hallerin dışında yapılan çocuk düşürmeler haram kabul edilmiştir. Bkz. Yılmaz, 2001: 71.

<sup>5</sup> Osmanlı Devleti'nin Anadolu ve Rumeli gibi çekirdek arazilerini oluşturan bölgelerinde çocuk düşürme hadiselerini liberal bir tutumla ele aldığını ileri süren bir çalışma için bkz. Somel, 2002: 69.

diğer bir eksikliği de 193. Maddesinde<sup>6</sup> kendini göstermiştir. Söz konusu maddede, hamile bir kadına rızası olsun ya da olmasın çocuk düşürmek için ilaç içirten ya da ıskatın yöntemlerini tarif ederek eylemi gerçekleştirmesini sağlayan tabip, cerrah veya eczacıya geçici kürek cezası verileceği belirtilmiştir. Bu maddede kadın ebelerden hiç bahsedilmemiştir ki aslında devletin birçok yerinde çocuk düşürme eylemi doktor ya da eczacılardan ziyade bu kadın ebeler tarafından yapılmıştır (Ahmed Ziya, 31 Temmuz 1325: 353-354).

Osmanlı ceza kanununda ebelere yer verilmemiş olmasına rağmen önceki dönemlerde ebelerin yasa dışı yollarla çocuk düşürmelerini önlemeye yönelik tedbirler alınmıştır. Bahsi geçen ebeler çocuğunu düşürmek isteyen kadınlara ilaç hazırlayarak ya da ıskatı kolaylaştıran maddeler vererek düşük yapılmasını sağlamışlardır. Kimi zaman da bu eylemler annelerin ölümüne yol açmıştır. Ebeler bunları yapmamaları konusunda uyarılmışsa da istenen sonuç alınamamıştır. II. Mahmut döneminde Şeyhülislamdan konuyla ilgili hüküm vermesi istenince, ebelerin önce uyarılmaları eğer dikkate almazlarsa sürgün edilmeleri gerektiği cevabı alınmıştır. Bundan sonraki süreçte ise ebelerin Müslüman veya gayrimüslim<sup>7</sup> olsun mensup oldukları cemaatin din görevlilerine çocuk düşürmek için ilaç hazırlamayacakları yönünde yemin vermeleri zorunluluğu getirilmiştir. Çocuk düşürmeye yardım eden Müslüman ebeler bu kurala uymazsa başka şehre sürülmüş, gayrimüslimlerse sınır dışı edilmiştir (Tekir, 2016: 590). Tarihsel süreçte ebelerin çocuk düşürmeye yardım etmelerini engellemek amacıyla alınan tüm bu tedbirlere rağmen ceza kanununda buna dair bir ibare olmaması dikkat çekici görünmektedir.

Iskat-ı cenin uygulamalarının Osmanlı ceza kanununda ne gibi müeyyidelere maruz kalacağıyla ilgili olarak *Hukuk* mecmuası tarafından okurlara bir soru sorulmuş ve cevabı istenmiştir. Söz konusu soruda, bir kimsenin çocuk düşürmek üzere anneye verdiği zehirden ötürü annenin ölmesi üzerine zehri veren kişinin hangi kanun maddesiyle cezalandırılacağına cevabı aranmıştır (Hukuk, 13 Mart 1891: 151). Bu soruya “hukukla uğraşan bir zat” namıyla okurlardan biri tarafından cevap yazılmış ve derginin ilerleyen sayılarında yayımlanmıştır. Bahsi geçen cevapta ceza kanununun 192. Maddesi<sup>8</sup> işaret edilmiştir ki, bu maddede, bir kimse darp ya da başka bir fiille hamile bir kadının çocuk düşürmesine sebep olursa diyet-i şer’iyenin alınması ibaresi vardır. Maddenin devamında ise şayet bu eylem kasten yapılmışsa geçici kürek cezası verileceği yazılmıştır. Aynı cevapta, hamile kadına zehir içirerek taammüden ölümüne yol açtığı için de 174. Maddeye göre idam cezasına çarptırılması gerektiği yorumu yapılmıştır. *Hukuk* mecmuası, verilen bu cevabın kanunen tatbik edilmesinin isabetli olmayacağı açıklamasını yapmıştır (Hukuk, 13 Mayıs 1891: 180).

*Hukuk* mecmuasında sorulan soruya başka bir okur tarafından verilen cevapta ise zehirli ilacı veren kişinin iki cezaya birden çarptırılması gerektiği belirtilmiştir. Birinci ceza 192. maddenin uygulanmasıdır ki geçici kürek cezasını gerektirmektedir. İkinci ceza da 182. maddeye uygun olarak hapis cezası verilmesidir; ancak soruya yanıt veren okur kürek cezasının üç yıldan on beş yıla kadar olabileceği hükmüne değinerek işlenen suçun büyüklüğünün hâkimler tarafından göz önünde tutularak en üst seviyeden ceza verilmesinin doğru olacağını dile getirmiştir (Hukuk, 13 Haziran 1891: 200). Burada kayda değer görülen nokta kanunun maddelerinden ziyade ıskat-ı ceninle ilgili bir hadiseye verilen farklı cevaplar ve yapılan farklı yorumlardır. Çünkü konuyla ilgili maddelerde annenin ölümü halinde buna yol açan faile verilecek cezanın ne olacağı ayrıca düzenlenmemiş ve 193. maddede çocuk düşürmeye yardım eden üçüncü şahsa veya şahıslara verilecek cezada fiilin kadının rızasıyla mı yoksa rızası dışında mı olduğu ayrımı

<sup>6</sup> 1858 tarihli Osmanlı Ceza Kanunnamesinin 193. maddesi şöyledir: “Bir hamile hatunun gerek rızası olsun ve gerek rızası olmasın ıskat-ı cenin ettirmek için ilaç içirip yahut esbab ve vesailini tarif edip de eseriyle çocuğu düşürülür ise buna sebep olan kimse altı aydan iki seneye kadar hapsedilir. Ve eğer buna sebep olan tabip ve cerrah ve eczacı ise muvakkaten küreğe konur.” Bunun için bkz. Öztürk, 1987: 201, Düstur, 1858: 578.

<sup>7</sup> Osmanlı vatandaşı olan gayrimüslim ebelerin çocuk düşürme eylemine girmemeleri için bu tip tedbirler alınmışsa da yabancı uyruklu bazı doktorların devletin ıskat-ı cenini engelleme mücadelesini sekteye uğratan bazı faaliyetleri görülmüştür. Alman uyruklu Mari Zibold isimli kadın doktorun Beyoğlu’nda açtığı muayenehanede yasadışı kürtaj yapması devletin dikkatini çekmiş ve söz konusu müessesenin kapatılarak şahsın sınır dışı edilmesi kararı verilmiştir. Buna karşın Alman Büyükelçiliğinin Mari Zibold’u himaye etmesi diplomatik krize yol açmış, 1900’de başlayan hadise nihayet 1905 yılında sınır dışı muamelesinin gerçekleşmesiyle son bulmuştur. Bunun için bkz. Karakışla, 2000: 39-44.

<sup>8</sup> 1858 tarihli Osmanlı Ceza Kanunnamesinin 192. maddesi şöyledir: “Bir kimse darp yahut sair güne bir fiil ile bir hamile hatunun ıskat-ı cenin eylemesine sebep olur ise diyet-i şer’iyyesi istifa olunduktan sonra eğer bu teaddi an-kasdin olmuş ise muvakkaten küreğe konulur.” Bunun için bkz. Öztürk, 1987: 201, Düstur, 1858: 578.

yapılmamıştır (Konan, 2008: 332). Bu durum da çocuk düşürmeyle ilgili alınacak mahkeme kararlarında belirsizliğe yol açmıştır.

### 3. Tıbbi Açıdan İskat-ı Cenin

Çocuk düşürmenin bir canlının hayatına son vermek gibi manevi etkilerinin yanında sağlık açısından anneye vereceği maddi zararlar üzerinde de durulmuştur. İskat esnasında ya da sonrasında annenin hayatını kaybetmesi sıklıkla yaşanırken bu olmasa bile uzun süreli ve kalıcı bedensel etkileri olacağı belirtilmiştir. Çocuk düşüren annenin yeni hastalıklara yakalanarak ömür boyu bunun acısıyla yaşamak zorunda kalacağı da Osmanlıca dergilerde sıklıkla dile getirilmiştir.

İskat-ı cenin yapılırken çoğunlukla kadınlar sedef, karaardıç ve delice gibi zehir içeren ağaçları kullanmışlar, neşter ile koldan kan almışlar, karınlarına sert biçimde vurmuşlar ya da rahimlerine cerrahi bir alet sokarak cenin zarını yarıp düşürme eylemini gerçekleştirmişlerdir. Bununla birlikte söz konusu uygulamaların etkisi aslında ceninden önce annenin üzerinde görülmektedir. Vücuda zehir alınarak yapılan çocuk düşürmelerde kan dolaşımı yoluyla aynı zehir anneye de sirayet edeceğinden aslında kadını da azımsanmayacak derecede olumsuz etkilemektedir. Kadın ölmezse bile uzun süre bunun acısını çekecek duruma düşmektedir. Kan almak, karna vurmak ya da rahme alet sokmak gibi uygulamalar da benzer sonuçları verdiği gibi bunların hasarsız biçimde çocuk düşürme konusunda amaca kesin olarak ulaşılmasını sağlayacağı şüphelidir (Aziz, Şaban 1283: 190). Tutulan bazı istatistiklere göre de 116 çocuk düşürme vakasından 60'ı annenin ölümüyle sonuçlanmıştır. Ölümle sonuçlanmasa bile kanama, rahmin iltihaplanması ya da çatlaması gibi tehlikelere yol açtığı görülmüştür (Ahmed Ziya, 13 Ağustos 1913: 353).

Çocuk düşürmek amacıyla rahme sokulan yabancı ve kimi zaman temiz olmayan cisimler vahim hastalıkların ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bunlar arasında tetanos yer aldığı gibi en sık görülen hastalıklardan biri veremdir. Bu konuyla ilgili bir makale yazan dönemin Haseki Nisa Hastanesi doktorlarından Ahmed Süheyl Bey, çalıştığı hastanede çocuk düşürmüş kadınları örnek vererek durumun vahim boyutlarını göstermeye çalışmıştır. Özellikle ıskat sonrası yaşanan yüksek orandaki kan kayıpları kadın bedeninin verem riskine açık hale gelmesine neden olmuştur. Ahmed Süheyl Bey çocuk düşüren kadınların son derece zayıf ve kansız bir halde hastaneye geldiklerini, yapılan tetkiklerde rahim ve çevresinde birçok önemli hastalıktan başka çoğunda verem başlangıcı görüldüğünü belirtmiştir (Ahmed Süheyl, 15 Kânunusani 1926: 293-294).

Hastanede yaşadığı tecrübelerden bahseden Ahmed Süheyl, bir gün kadın hastalardan birinin çocuk düşürdüğünü itiraf ettiği ve verem olmaktan korktuğu için doktora gitmek zorunda kaldığı bilgisini vermiştir. Çocuk düştükten sonra fazla kan kaybeden hastanın her iki akciğerinin pek mühim kısmının veremden zarar gördüğü anlaşılmıştır. İshal olmasından kaynaklanan zayıflık yüzünden kendini toparlayamayan kadın birkaç gün sonra hayatını kaybetmiştir. Ahmed Süheyl Bey buna benzer farklı örnekler vererek çocuk düşürmeden ötürü genç yaşta çok sayıda kadının vereme yakalanarak vefat ettiğinin üzerinde durmuş, çalıştığı hastanede son bir yılda ıskat-ı cenin yüzünden verem olan kadınlardan hiçbirinin hayatta olmadıklarını ifade etmiştir (Ahmed Süheyl, 15 Kânunusani 1926: 294).

Ahmed Süheyl Bey çocuk düşürme hadiselerinde doktorların yardım ettiği ya da suç ortağı olduğu gibi haberlerin hiç duyulmadığını hatta kendilerine bu konuda müracaat eden kadınları bu fiili yapmaktan vazgeçirmeye çalıştıklarını belirtmiştir. Buna karşın günden güne ıskat-ı cenin vakalarının arttığına işaret etmiştir. Bazı zamanlar çalıştığı hastaneye günde 4-5 hastanın bu sebepten ötürü geldiğinden bahsetmiştir. Sosyal bir yara olarak gördüğü bu durumu engellemek için sunduğu çözüm ise doğduğu zaman çocuklarına bakamayacaklarını, çalışamayacaklarını ya da fakir olduklarını ileri sürerek ıskat-ı cenine meyleden kadınlara yardım edilmesidir. Kadının çocuğunu doğurmasını sağlayarak devlet tarafından bakılmasının sağlanmasını yahut da kendisinin bakabileceği derecede yardım edilmesini önermiştir. Bu konuda Hilal-i Ahmer Cemiyeti'nin dahi aktif rol oynayabileceği düşüncesini de dile getirmiştir (Ahmed Süheyl, 15 Kânunusani 1926: 295-296). Ahmed Süheyl Bey'in bu önerileri aslında Osmanlı Devleti'nde önceden gündeme getirilmiştir. Çocukların bakımını üstlenecek kurumların oluşturulması, çocuk sayısı yediden fazla olan ailelere maaş verilmesi, yoksul ailelere özel çocuk yardımı yapılması ve kimsesiz çocukları



evlatlık alanlara maaş bağlanması çözüm önerileri olarak sunulmuştur. Meseleye sadece ekonomik açıdan değil dini açıdan da yaklaşılmış, II. Abdülhamid döneminde çocuk düşürmeyle ilgili Kur'an ayetlerini içeren Türkçe ve Arapça risaleler dağıtılmıştır. Ortaya konan tüm bu önerilere ve alınan tedbirlere rağmen kadınların çocuk düşürmelerine engel olunamamıştır (Hamlacı, 2017: 26).

Ahmed Süheyl Bey başka bir makalesinde çocuk düşürmeyle ilgili önemli istatistikî bilgiler vermiştir. Görev yaptığı Haseki Nisa Hastanesi'ne 1926 yılı boyunca ıskat-ı cenin yaptığı için başvuran kadınların yaş grupları ve hangi yollarla çocuk düşürüldüğü hakkında sayısal verileri paylaşmıştır. Haseki Hastanesi'ne 1926'da 4.762 hasta girişi yapılmış ve 149 hastanın çocuk düşürme şikâyetiyle geldiği tespit edilmiştir. Bu yönüyle çocuk düşürenler, gelen hastaların yüzde 3,1'ini teşkil etmişlerdir. Ahmed Süheyl Bey bu bilgiyi verdikten sonra düşürülen çocukların kaç aylık olduklarıyla ilgili bir tablo paylaşmıştır:

Söz konusu tablo şöyledir:

Çocuk Düşüren Hasta Sayısı	Düşürdüğü Çocuğun Kaç Aylık Olduğu
17 Hasta	Bir ve bir buçuk aylık
43 Hasta	İki ve iki buçuk aylık
44 Hasta	Üç ve üç buçuk aylık
19 Hasta	Dört ve dört buçuk aylık
8 Hasta	Beş ve beş buçuk aylık
5 Hasta	Altı aylık

(Kaynak: Ahmed Süheyl, 15 Haziran 1927: 398)

Bu tablodan Ahmed Süheyl Bey'in çıkardığı sonuç; dört aylık cenine kadar düşürülen sayının çok fazla olduğudur. Dört aydan sonra ise sayının ciddi oranda düştüğüne dikkat çekmiştir (Ahmed Süheyl, 15 Haziran 1927: 398).

Ahmed Süheyl Bey hazırladığı başka bir istatistikte bu sefer çocuk düşüren annelerin yaş gruplarını vermiş, hangi yaş grubunda kaç çocuk düşürme vakasının yaşandığını göstermeye çalışmıştır. Buna göre 15 ile 30 yaş arasındaki kadınlar toplamda 123 çocuk düşürmüşlerdir. En fazla çocuk düşürme yaşı ise 30'dur ki bu yaştaki kadınlarda 25 vaka görülmüştür. 30'dan 40 yaşa kadar olan grupta vaka sayılarının ciddi biçimde azaldığı, ortalama bir veya iki seviyesinde kaldığı görülmüştür. Ahmed Süheyl Bey verdiği bu rakamları değerlendirirken özellikle 20-30 yaş arasında görülen ıskat sıklığına dikkat çekmiştir. Türkiye'de kadınların çok erken yaşta evlendiklerini ve ara vermeden çocuk sahibi olduklarını, bunun ortaya çıkardığı zorlukları bir nebze olsun hafifletmek ya da doğuma ara vermek için ıskat yoluna tevessül ettiklerini yazmıştır (Ahmed Süheyl, 15 Haziran 1927: 398-399).

İnsanların çocuk düşürme konusunda daha ziyade sosyo-ekonomik nedenleri gözettiklerini dile getiren Ahmed Süheyl Bey, hastalıktan kaynaklı ve tıbbi zorunluluk ürünü çocuk düşürmenin çok az olduğuna vurgu yapmıştır. Güzelliğin kaybedilecek olması veya moda gibi görülmesi de ıskatın az görülen nedenleri arasındadır. Hastalıktan kaynaklı çocuk düşürme sadece frengiden olmuştur ki bunun da sayısı fazla değildir. Bu noktada Ahmed Süheyl Bey hastalardan tam bilgi alamadıkları için sağlıklı ve detaylı istatistik çıkaramadıklarından yakınmıştır. Şayet bu olsaydı çocuk düşürmelerin kasten mi yoksa kazara mı yapıldığını daha iyi anlayacaklarını yazmıştır. Kadınlar doğruyu söylerse başlarına bir iş geleceğinden korktukları için yalan atmak yolunu tercih etmişlerdir kaymışlardır. Çoğunlukla da ağır kaldırdıkları için çocuklarını düşürdükleri bahanesini kullanmışlardır. Bir doktor olarak halet-i ruhiyelerinden yalan söylediklerini anladıklarını belirten Ahmed Süheyl Bey, 30 yaşındaki kadınlarda görülen 25 ıskat vakasının tamamının tesadüfi olmasına ihtimal vermediğini eklemiştir (Ahmed Süheyl, 15 Haziran 1927: 399).

Haseki Nisa Hastanesi'ne çocuk düşürme vakası yüzünden gelen 149 kadından sadece üçü hayatını kaybetmiştir. Ahmed Süheyl Bey vaka sayısına göre ölüm sayısının az görülmemesi gerektiğini, hastaneye gelmedikleri için sayısı tespit edilemeyen birçok vakanın daha ülkede yaşandığını belirtmiştir. Bu sebepten ötürü çocuk düşürme olaylarının hafife alınmaması gerektiğini dile getirmiştir. Toplumun ve özellikle kadınların ıskat-ı ceninin zararları konusunda bilinçlendirilmesi hususunda birtakım önerileri de olmuştur. Türkiye'de ve yabancı ülkelerdeki çocuk düşürmeyle ilgili istatistiklerin toplanarak özellikle Kız Mekteplerinde konferans yoluyla öğrencilere anlatılması gerektiğini savunmuştur. Öğretmen okullarının

esas programlarında mevcut olan hıfzıssıhha başlığı altına ıskat-ı cenin bahsinin de eklenmesini tavsiye eden Ahmed Süheyl Bey, bütün öğretmenlerin yetiştirdikleri öğrencilere bu konuyu anlatarak topyekûn toplumsal aydınlanmaya katkı sunmalarını istemiştir. Sıtma ve diğer salgın hastalıklarla nasıl mücadele ediliyorsa çocuk düşürmeyle de aynı ciddiyetle mücadele edilmesi gerektiğini, gerekirse en ağır cezalarla caydırıcı tedbirlerin alınmasını ifade etmiştir (Ahmed Süheyl, 15 Haziran 1927: 400-401).

Ahmed Süheyl Bey'in çocuk düşürme alışkanlığının bitirilmesi ya da en azından azaltılması için eğitim kurumlarını işaret etmesi kayda değer görünmektedir. Okullarda kız veya erkek öğretmen ve öğrenci ayrımı yapılmaksızın bütün talebelere çocuk düşürmenin her türlü zararının anlatılması ile gençler arasında farkındalık yaratılmaya çalışılmıştır. Buna ek olarak, Ahmed Süheyl Bey'in yazılarını kaleme aldığı 1926 ve 1927 yılları, yeni kurulmuş Türkiye Devleti için nüfus açısından kritik yıllardır. Balkan Savaşları, Birinci Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı'nda aralıksız on yıl mücadele etmiş bir devletin erkek nüfusunda yaşanan azalma genel nüfus oranına olumsuz etki ettiği için bu eksilmeye bir de ıskat-ı ceninin katılması uygun görülmemiştir. Bu yönüyle okullaşmanın artırılması ve gençlerin okul sıralarında bilinç sahibi olması çocuk düşürmeyi engelleme çalışmalarında devletin elini güçlendirmiştir.

## Sonuç

Çocuk düşürme meselesiyle ilgili yazıların çıktığı Osmanlıca dergilerde odaklanılması gereken ana nokta dört farklı dönemi içeriyor olmasıdır. Tanzimat yıllarını içeren Sultan Abdülaziz dönemi, sonrasında II. Abdülhamit dönemi, II. Meşrutiyet dönemi ve Erken Cumhuriyet dönemi gibi farklı yönetsel ve toplumsal özellikleri bulunan periyotlarda aynı konu yani ıskat-ı cenine dair yazılar yazılmıştır. Dört farklı dönemde ıskat-ı cenin hakkında ve olayın farklı yönlerini ele alan yazılar yazılması bu meselenin uzun süre bir sorun olarak varlığını devam ettirdiğini göstermektedir. Dergilerin zaman aralığının 1867-1927 olması 60 yıllık süreçte sorunun sıcaklığını koruduğuna işaret etmektedir. Alınan tedbirlere, dergilerde yapılan nasihatlere hatta cezai yaptırım tehditlerine rağmen toplumun vazgeçmediği bir alışkanlık olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Osmanlıca dergilerin hemen hepsinde çocuk düşürmenin vicdani ve ahlaki olmadığı üzerinde durulmuştur. Kendi iradesiyle çocuğunu düşüren kadınlar sert biçimde eleştirilmiş, duygusal yoğunluk yüksek tutularak hakarete varan ifadelerle anılmışlardır. Dergilerdeki yazılarda ıskat-ı ceninden hareketle Osmanlı Müslüman toplumu ve aile yapısı hakkında bazı sonuçlara ulaşmak da mümkündür. Bazı ailelerin kadınları çocuk düşürmeye zorladığı, bazı kadınların fazla çocuk sahibi olmanın gündelik sosyal hayatlarını sekteye uğratacağını düşünerek ıskata başvurduğu, fuhuş ve aldatma hadiseleri sebebiyle de çocuk düşürme yoluna gidildiği işaret edilmiştir. Genel olarak dile getirilen sebep ise ekonomik koşullardan ötürü doğacak çocuğa bakamayacaklarını düşünen ailelerin ıskat-ı cenine meylettikleri yönündedir.

Mesele Osmanlıca dergilerde hukuki boyutuyla da kendine yer bulmuştur. Özellikle şeri hukuk ve Osmanlı ceza hukuku açısından ve kimi zaman ikisi karşılaştırılarak çocuk düşürme konusu ele alınmıştır. Bu bağlamda dikkat çeken nokta gerek şeri hukuk gerek ceza hukuku yönünden çocuk düşürmenin suç teşkil ettiği belirtilmesine rağmen bunun toplum nezdinde caydırıcı bir etkisinin görülmemesidir. 1858 tarihli Ceza Kanunnamesinde ıskat-ı cenin suçları için ayrılan maddelerdeki boşlukların ceza yargılamasında bazı sorunlar yaratabileceği vurgusu da sözü edilen dergilerde yapılmıştır.

Çocuk düşüren kadınların, bu eylemi gerçekleştirirken uyguladıkları ilkel ve sıhhi olmayan yöntemler yüzünden hayatlarını kaybettikleri gerçeği de kayda değerdir. Çocuk düşürdüğü için sonradan rahatsızlanan ve hastaneye gitmek zorunda kalan kadınların büyük bir kısmının bunu gizlemeye çalışması veya kazara çocuk düşürdükleri yönünde beyanda bulunmaları da ayrı bir tartışma konusu olarak değerlendirilmiştir. Eğitim yoluyla bilhassa kız çocuklarının bu konuda bilinçlendirilmesi öneri olarak ortaya konmuş ve ekonomik sebeplerden ötürü ıskat-ı cenine tevessül eden ailelere maddi yardım yapılması tavsiye edilmiştir. Gayrimesru doğacak çocukları düşürmek yerine doğurmaları istenmiş ve bu çocuklara devlet eliyle bakılacak kurumların vücuda getirilmesi gerektiği savunulmuştur.

## Kaynakça

- Aziz (1283). Iskat-1 cenin. *Mecmua-i Fünun*, 41, 189-192.
- Ceride-i İlmiye* (1338). Iskat-1 cenin hakkında beyanname. 50, 1596-1597.
- Çeker, O. (1993). Çocuk Düşürme-İslam Dininde Çocuk Düşürme. *Diyanet İslam Ansiklopedisi* (C.8, ss. 364-365). Ankara, Diyanet İşleri.
- Dönmezer, S. (1984). Çocuk düşürme ve düşürtmenin dünü ve bugünü. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 1 (4), 3-11.
- Düstur (1858). I. Tertip, C.1.
- Hamlacı, Y. (2017). Geç Osmanlı döneminde kadın, doğum ve çocuk sağlığı. *Lokman Hekim Dergisi*, 7 (1), 23-27.
- Harman, Ö. F. (1993). Çocuk Düşürme. *Diyanet İslam ansiklopedisi* (C.8, ss. 363-364). Ankara, Diyanet İşleri.
- Hukuk* (1891). Aynen varid olan bir sual. 9, 151.
- Hukuk* (1891). Dokuzuncu nüshadaki 'ıskat-1 cenin' sualinin cevabı. 11, 180.
- Hukuk* (1891). Iskat-1 cenin hakkında 9. nüshamızda muharrer suale vürud eden cevab. 12, 200.
- Karakışla, Y. S. (2000). Arşivden bir belge (19): kürtaj mütehassısı Alman Doktor Madam Mari Zibold. *Toplumsal Tarih*, 82, 39-44.
- Kılınç, A. (2018). Çocuk düşürtme suçunun 17'nci yüzyıl İstanbul'undaki görünümü. *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 23 (38), 31-84.
- Koçak, M. (1996). Gurre. *Diyanet İslam ansiklopedisi* (C. 14, ss. 211-212). İstanbul, Diyanet İşleri.
- Konan, B. (2008). Osmanlı Devleti'nde çocuk düşürme suçu. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 57/4, 319-335.
- Mecmua-i Ebuzziya* (1298). Iskat-1 cenin. 11, 344-347.
- Muşmal, H. & Şahinkaya, M. (2016). Konya mahkemesi kayıtlarına göre aile içi şiddet ve çocuk düşürme vakaları (1650-1750). *Geçmişten Günümüze Şehir ve Kadın-I*, Ed. Osman Köse. Samsun, 593-610.
- Nasuhi, Ö. (1340). Sakt ve ıskat-1 cenin faciaları. *Sebilürreşad*, 588, 242-245.
- Öner, S. (2013). Çeviri yoluyla kanun yapmak: 1858 tarihli Osmanlı Ceza Kanunu'nun 1810 tarihli Fransız Ceza Kanunu'ndan çevrilmesi. Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.
- Özdemir, M. (2016). Osmanlı fetvalarında ıskat-1 ceninin (cenin düşürmenin) cezai sonuçları. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9/46, 956-965.
- Öztürk, M. (1987). Osmanlı döneminde ıskat-1 ceninin yeri ve hükmü. *Fırat Üniversitesi Dergisi (Sosyal Bilimler)*, I (I), 199-208.
- Rifat, H. (1932). Çocuk düşürmek suç mudur?. *Hukuki Bilgiler Mecmuası*, 8-68, 15-27.
- Somel, S. A. (2002). Osmanlı son döneminde ıskat-1 cenin meselesi. *Kebikeç*, 13, 65-88.
- Süheyl, A. (1926). Çocuk düşürtme ve teverrum. *Türkiye Hilal-i Ahmer Mecmuası*, 53, 292-296.
- Süheyl, A. (1927). Çocuk düşürme hakkında bir istatistik. *Türkiye Hilal-i Ahmer Mecmuası*, 70, 398-401.
- Şimşek, F. (2017). Osmanlı nüfus politikaları açısından çocuk düşürme olgusu. *Mediterranean Journal of Humanities*, VII (2), 393-401.
- Şimşek, F., Eroğlu, H. & Dinç, G. (2009). Osmanlı İmparatorluğunda ıskat-1 cenin (çocuk düşürme). *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2 (6), 593-609.
- Tekir, H.S. (2016). Osmanlı Devleti'nde "ıskat-1 cenini" (çocuk düşürme) engellemeye yönelik idari tedbirler. (Ed. O. Köse), *Geçmişten Günümüze Şehir ve Kadın I* içinde (ss. 585-592). Samsun.
- Uzunpostalcı, M. (1993). Cenin. *Diyanet İslam ansiklopedisi* (C.7, ss. 369-370). Ankara, Diyanet İşleri.
- Yılmaz, H. (2001). Cenin öldürme (çocuk düşürtme/düşürme) suçu. *Ankara Barosu Dergisi*, 2, 69-88.
- Ziya, A. (1325). Iskat-1 cenin. *İlm-i Hukuk ve Mukayese-i Kavanin Mecmuası*, 5, 352-35.